

הדגשים להוראת עברית ולמידתה בחטיבות הביניים בשנה"ל תשפ"ב

- החומר הנלמד הוא **ספירלי ומצטבר** : בכל שכבת גיל נכללים תוכני הלימוד מהשנים הקודמות. הנושאים מצוינים עלפי שכבת הגיל לצורך **הקניה ולמידה מפורשות** של המיומנות או של הנושא הלשוני. רמת המורכבות של הטקסטים כמו גם מורכבות המיומנות תעלה עם שכבת הגיל.
- חשוב כי בראשית השנה ייערך **מיפוי השליטה במיומנויות המרכזיות בהבנה ובכתיבה ובמושגים הבסיסיים בלשון**, ועל פיו תיבנה תוכנית ההוראה בסיוע המדריכה הבית-ספרית. נושאים המודגשים **במדגש** הם **נושאי ליבה**. ייתכן שנושאים אלה לא נלמדו בשנתיים האחרונות עקב מציאות הלמידה בצל קורונה. לכן, חשוב כי תינתן להם קדימות בבניית תוכנית הלימודים הבית-ספרית לצורך השלמת הפערים.
- הנושאים המופיעים בכל שכבת גיל הם **דרישות הסף** לשכבת הגיל, על כן התלמידים ייבחנו גם בנושאי הלימוד שנכללים בשכבות הגיל הצעירות יותר. הנושאים שלא נלמדו בשכבות הגיל המוקדמות בגלל מציאות הלמידה בצל קורונה ייכללו בתוכנית העבודה השנתית בהתאם למרכזיותם וחשיבותם כנושאי ליבה. בכיתות מתקדמות או לתלמידים מתקדמים בכיתה מומלץ להנגיש תכנים ברמה גבוהה יותר.
- התכנים מוצגים עלפי תחומי השפה, אולם הוראת שפה מחייבת את **השילוב בין התחומים**. כך למשל הקריאה והכתיבה חייבות להזין זו את זו. גם הידע על הלשון יילמד ויתורגל לעיתים במבודד ולעיתים בהקשרים מתאימים של הוראת הבנת הנקרא והכתיבה.
- **איתור מידע, הבנה והערכה ביקורתית** בתהליכי ההוראה ובמשימות כמפורט בחוזר המפמ"ר
- **אסטרטגיות קריאה** בדגש על "כניסות" שונות לטקסט ו"קריאות" שונות של טקסט
- **איתור מידע משותף או מתחרה** בתוך הטקסט או בין טקסטים שונים ומיזוג מידע מטקסטים דבורים וכתובים, רציפים ובלתי רציפים, כולל טקסטים חזותיים (בזיקה לסוגי הטקסטים ולהיקפים הנדרשים בכל שכבת גיל)
- **חיפוש מושכל** אחר מקורות מידע אמינים ומהימנים ברשת
- **כתיבה תהליכית** המבוססת על הקשרים אותנטיים וטבעיים תוך שימוש מושכל בתשתיות ידע (כגון מאמרים, סרטונים וכדומה)
- **שילוב תקשוב** בצורה מושכלת המקדמת את תחום הדעת
- **שילוב דרך קבע של מיומנויות הבעה בעל-פה** כשהן מטרה לכשעצמה (על פי נושאי הלימוד המפורטים בהמשך) וכשהן אמצעי בהוראת התחומים הנוספים, כגון דיון מובנה בנושא הטקסט או הבעת עמדה בנושא הכתיבה.
- **עיסוק מתוכנן ומזדמן באוצר המילים** בכל ענפי השפה : בהוראת הבנת הנקרא, הבעה בכתב, הבעה בעל פה והדקדוק.

עקרונות בתוכנית הלימודים לחטיבת הביניים

מיומנויות חוצות גיל בתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים

כיתה ז'	כיתה ח'	כיתה ט'	
הבנת הנקרא ואוצר מילים 30-25%	הבנת הנקרא ואוצר מילים 25-20%	הבנת הנקרא ואוצר מילים 25-20%	פריסת התכנים ושקלולם בציון
הבעה בכתב 30-25%	הבעה בכתב 35-30%	הבעה בכתב 25-20%	
הבעה בעל פה 15-10%	הבעה בעל פה 15-10%	הבעה בעל פה 15-10%	
לשון ומטה לשון 25-20%	לשון ומטה לשון 30-25%	לשון ומטה לשון 50-40%	
9 ש"ש במהלך שלוש שנים			מספר ש"ש

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

הבנת הנקרא

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
30-20	30-20	30-20	מספר הטקסטים בשנה
2000	2000	2000-1000	היקפי המילים בבחינה
6-3 ראו ההדגשים להלן	3-2 ייתכנו טקסטים מרכזיים וטקסטים נלווים או טקסטים בלתי רציפים בהיקף הכולל הנזכר לעיל	2 ייתכן טקסט מרכזי וטקסטים נלווים או טקסטים בלתי רציפים בהיקף הכולל הנזכר לעיל	מספר הטקסטים בבחינה
<ul style="list-style-type: none"> הטקסטים יהיו מסוגים שונים (מודפסים, מקוונים, אינטראקטיביים) מסוגות שונות ולמטרות תקשורתיות מגוונות: מסירת מידע, שכנוע והפעלה. חשוב לנצל את העיסוק בהבנת הנקרא להרחבת הידיעות על השפה בכלל והשפה העברית בפרט: תולדות הלשון העברית ותחייתה, מעמדה של העברית בימינו וכדומה. בפורטל המורים עומד לרשות המורים מאגר מאמרים בנושא. למצגות בנושאים השונים, למערכת השידורים הלאומית. ולחומרי עזר נוספים להוראה לחצו כאן. 			
<p>בכיתה ט יושם דגש על טקסטים מסוגים שונים (כמפורט בכיתות ז-ח) ועל ריבוי מקורות בכל משימה, וזאת כדי לשקף את השכיחות הרבה של טקסטים עתירי מידע בעולם הדיגיטלי הנוכחי: טקסטים כאלו אינם בהכרח קשים יותר אך מרחיבים את מניפת התהליכים הקוגניטיביים ברמה גבוהה.</p>	<p>נוסף על סוגי הטקסטים של כיתה ז יש לעסוק בסוגי הטקסים האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> מכתבי תגובה למערכת יומני רשת (בלוג) תעמולה ופרסומות תגובות מאמרי דעה ושכנוע במבנים לוגיים רטוריים שאינם שקופים בהכרח הודעות ומסרים בדוא"ל וברשתות חברתיות, כגון ואטסאפ, טוויטר, אינסטגרם, פייסבוק ודומיהם קריקטורות דיאגרמות, טבלאות ותרשימים מורכבים 	<ul style="list-style-type: none"> מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שקופים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים מאמרי עמדה ושכנוע במבנה לוגי-רטורי שקוף מכתבי שכנוע: בקשה, תלונה והתנצלות מחקרים, לרבות נגיעה לרכיבי הטקסט המחקרי: עורכי המחקר ומשתתפיו, נושא המחקר, תוצאות המחקר ומסקנות דוחות ידיעות עיתונאיות דפי מידע ועלוני מידע, הוראות והדרכה דיאגרמות, טבלאות ותרשימים פשוטים 	סוגי הטקסטים לקריאה

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
<p><u>נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • אחזור מידע בטבלה של עד חמישה פריטים מושוים • ניתוח, מיפוי ובנייה של תרשימי זרימה על פי היסודות המארגנים בטקסטים: טיעון, תופעה, בעיה ופתרונה, סיבה ותוצאה, השוואה, רצף כרונולוגי, היבטים <p>יושם דגש על תהליכים אלו: חיפוש מידע בכמה מקורות טקסטואליים, מיזוג מידע מכמה מקורות, הערכת המהימנות והאיכות של המידע והתמודדות עם קונפליקטים בין הרעיונות ובין הכותבים.</p>	<p><u>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • טקסטים למטרות שכנוע: זיהוי רכיבי מבנה בטקסט טיעון: טענה, ביסוס הטענה (הנמקה / הצדקה) – נימוקים, דוגמאות וטענות נגד ניסוח טענה • אחזור מידע בטבלה לרבות ניסוח תבחינים 	<p>סדר הצגת הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר הוראתם.</p> <ul style="list-style-type: none"> • השאלה כטקסט: ניתוח המטלה (פירוק השאלה) ותכנון התשובה • נסיבות השיח כגון רקע, מוען, נמען, זמן, במה, מטרה ומודעות לנמען בטקסט • הפקת מידע מכותרות • טקסטים למטרות שכנוע במבנה לוגי שקוף: הבחנה בין עובדה לדעה זיהוי טענה מרכזית מפורשת זיהוי עמדות שונות המוצגות בטקסט הבחנה בין טענה לביסוסה • פעולות סיכום: חילוץ עיקרי המידע למטרות השונות, מיון פריטי מידע וניסוח בהכללות. • הפקת מידע מתרשימים • אחזור מידע בטבלה של עד שלושה פריטים מושוים על בסיס טקסטים נתונים: שיבוץ נתונים לטבלה מלאה בחלקה שיבוץ נתונים לפי תבחינים נתונים ניסוח משפטי השוואה על פי הטבלה הסקת מסקנות מהטבלה • השלמת תרשימים זרימה מלא בחלקו ובסיוע מחסן היגדים • מיזוג מידע: מידע משלים או מתחרה המפוזר בכמה חלקים בטקסט או בכמה טקסטים 	<p>נושאי הלימוד בהבנת הנקרא</p>

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

אוצר מילים וסמנטיקה

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
<p>חזרה על נושאי הלימוד ועיסוק שיטתי לצד עיסוק מזדמן בהם</p>	<p>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> מבנה ההגדרה : ההבחנה בין הפירוש לבין הדוגמה והמובאה ; הגדרה על דרך ההכללה וההבחנה, הגדרה על דרך הנרדפות והניגודיות פרטים דקדוקיים במילון : מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה ושורש 	<ul style="list-style-type: none"> אסטרטגיות לטיפול במילים שאינן מובנות, אינן מוכרות או בעלות רבדים שונים של משמעויות הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר או באמצעות ידע מורפולוגי : שורש, תבנית, משפחות מילים יחסי מילים ומשמעים : יחסי נרדפות, ניגודיות והיכללות התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר דרכי החיפוש במילון 	<p>נושאי הלימוד באוצר המילים, הסמנטיקה והמילון</p>

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

הבעה בכתב

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
כ־350 מילים	כ־250 מילים	כ־150 מילים	היקף המילים במטלת הכתיבה
על המורים להרבות במטלות כתיבה קצרות טווח ולקיים לפחות שני מהלכי כתיבה ארוכי טווח במהלך השנה.			
כתיבה למטרות שונות: שכנוע, מסירת מידע והפעלה			מטרות הכתיבה
<ul style="list-style-type: none"> על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות, משוב, שכתוב ובקרה. מטלות הכתיבה תהיינה בנסיבות טבעיות ככל האפשר ומתוך מניע כלשהו ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמם של התלמידים. הוראת הכתיבה תזמן עיסוק בסוגים שונים של טקסטים. מקצתם ייכתבו בתהליכים קצרי טווח ומקצתם בתהליכים ארוכי טווח. אין הכוונה שהמורה יבדוק את כל תוצרי הכתיבה ואת כל השלבים בתהליכי הכתיבה; המורה יעריך את הכתיבה בצמתים מרכזיים של התהליך, לדוגמה הטיוטה הראשונה, התוצר סופי או הערכת המשובים האישיים של התלמידים. כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר. מומלץ להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ולאפשר בחירה בנושאים לכתיבה על-פי תחומי העניין של התלמידים. <u>מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות):</u> התלקיט בחטיבת הביניים הוא עדות לתהליכי הכתיבה שהתלמיד חווה במהלך לימודי הבעה בכתב ומציג עדויות לתהליך הכתיבה ולתוצרים הסופיים. יש לשאוף לכתיבה בסביבה מתוקשבת, שתאפשר לתלמידים לבצע תהליכי שכתוב משמעותיים וכן תשמר את כל התוצרים. (תלקיט דיגיטלי להוראה מרחוק: לפרטים נוספים על התלקיט הדיגיטלי המקוון – לחצו כאן) אנו ממליצים כי התלמידים יבנו תלקיטים אשר ילוו אותם למשך כל שנות לימודיהם בחטיבת הביניים. 			עקרונות והדגשים
נושאי הלימוד יהיו המהלכים הקשורים לתהליכי כתיבה:			נושאי הלימוד בהבעה בכתב
* מטרת הכתיבה * מודעות לנמען בזיקה לסוגים השונים של הטקסטים * תכנון * בקרה * משוב (מורה ועמיתים) * שכתוב * עריכה * הערכה			

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
<p>נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> כתיבת טקסטים למטרות שונות ברצפים לוגיים שונים: רצף כרונולוגי, סיבה ותוצאה, בעיה ופתרונה, תופעה, גורמיה והשפעותיה, השוואה 	<p>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> כתיבה ממזגת על בסיס שני מקורות למטרת סיכום, כתיבת עלון מידע, תכנון מסלול וכדומה כתיבת עמדה מנומקת (כתיבת טיעון) בזיקה ליותר מטקסט אחד ושאינה בזיקה לטקסטים בהיקפים שונים: תגובת, תשובה לשאלה, תגובה לטקסט, מאמר קצר (כ־250 מילים) מכתב ודוא"ל רשמיים 	<ul style="list-style-type: none"> תכנון תשובה, כתיבת תשובה ושכתוב סיכום של מקור מידע אחד כתיבת עמדה מנומקת (כתיבת טיעון) בזיקה לטקסט ושאינה בזיקה לטקסט בהיקפים שונים: מרמת התשובה לשאלה עד רמת מאמר קצר (כ־150 מילים) כתיבת טקסט שימושי כתיבת כתבה לעיתון כתיבה ליומן רשת (בלוג) השוואה: כתיבת טקסט השוואה רציף, לכיד ומקושר על סמך הטבלה 	<p>סוגי הטקסטים לכתיבה</p>

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

הבעה בעל־פה (דיבור בציבור)

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	כמות הצגות בשנה לתלמיד
2-1	2-1	2-1	
<p>פעילויות ההבעה בעל פה מתאימות ללמידה ולתרגול מקוונים במקרה של למידה מרחוק.</p> <p>ההתנסויות בהבעה בעל־פה יכולות להיות עצמאיות או בזיקה ליחידות ההוראה שונות (ולשתלב עם התכנים בהבנת הנקרא ובהבעה בכתב).</p> <p>שילוב של מיומנויות הבעה בעל־פה ייעשה גם על־פי עקרונות שלהב"ת במקצועות השונים: קריאה בקול של יצירות בשיעור ספרות ושל פרקים בשיעורי בתנ"ך, הרצאה בשילוב מצגת או כרזה ודיון מתוכנן בתחומי־דעת שונים.</p> <p>שילוב של מיומנויות ההבעה בעל־פה בהווי הבית־ספרי: קריינות והנחיה בטקסים, הרצאה ודיון בימי עיון או בשעות מחנך וכדומה.</p>			<ul style="list-style-type: none"> עקרונות והדגשים
<p>נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד נושא זה:</p> <ul style="list-style-type: none"> הרצאת דברים (פרזנטציה): הצגה של מידע ורעיונות בצורה ברורה וקולחת בפני קהל ובהתאמה לנסיבות ולקהל היעד במשך כארבע דקות. יש לשים דגש על עקרונות של דיבור בציבור ושל הכנת מצגת הנלווית להרצאה. 	<p>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד נושא זה:</p> <ul style="list-style-type: none"> הצגה של מידע ורעיונות בצורה ברורה וקולחת בפני קהל ובהתאמה לנסיבות ולקהל היעד במשך כשתי דקות. יש לשים דגש על עקרונות של דיבור בציבור, כגון פיתוח הרעיונות ואופן הצגתם. 	<ul style="list-style-type: none"> קריאה בקול של טקסט מנוקד ובלתי מנוקד פעילויות הוראה מתוכננות של השתתפות בשיחה או בדיון באופן המותאם למוסכמות השיח ולמשלב הלשוני 	<p>נושאי הלימוד בהבעה בעל־פה</p>

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

לשון ומטה-לשון

כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז
<ul style="list-style-type: none"> • ידע הלשון יילמד מדי שנה ברמת ההגה, המילה, הצירוף, המשפט והטקסט השלם כמפורט בטבלה. • מומלץ לקשר בין העיסוק המפורש בידע המטה-לשוני למימוש שלו בהקשרים טקסטואליים ובענפי הלשון האחרים: כך התנועות וסימני הניקוד יילמדו בזיקה לקריאת טקסטים בעלפה, השימוש הרטורי של שמות הפועל ושמות הפעולה יודגם בניסוח הכותרות וכדומה. • תקינות לשונית תהיה שזורה בכל נושאי הלימוד. ראוי כי העיסוק בתקינות לשונית ייגע בשאלות של נסיבות השיח, נורמטיביות אל מול קבילות, תפקידה של האקדמיה ללשון העברית וכדומה. • למצגות בנושאים השונים, למערכת השידורים הלאומית ולחומרי עזר נוספים להוראה לחצו כאן. 		
<p>נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:</p> <p><u>מערכת הצורות (בגזרת השלמים)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • מערכת הפועל בגזרת בשלמים לרבות שורשים בעלי ארבעה עיצורי שורש • עקרון התצורה המסורגת לעומת התצורה הקווית בדרכי התצורה האלה: שורש ומשקל, בסיס וצורה סופי, הלחם בסיסים • יש לעמוד על משמעויות משקלים נפוצים: קטל, קטלת, קטלון, מקטל, מקטלה, מקטל, מקטלה ומשקלי שמות הפעולה • יש לעמוד על משמעויות צורני הגזירה הסופיים הנפוצים: סן, סית, סיה, סון, סי (ליצירת שם תואר) <p><u>תחביר המשפט הפועלי והטקסט</u></p>	<p>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה:</p> <p><u>המילה</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • מערכת הפועל בגזרת השלמים: נטייה, מיון ויצירה של פעלים בתוך הקשה; • משמעויות הפועל – פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד הרטורי במשמעויות אלה בטקסט. <p><u>המשפט</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • גרעיני המשפט הפועלי: גרעין הנושא וגרעין הנשוא (הפועלי). • התאם תחבירי • המרה ממשפט פעיל למשפט סביל ולהפך <p><u>שם המספר</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • המספר הסודר 	<p>מרבית התכנים שלהלן מופיעים כבר בתוכנית הלימודים חינוך לשוני לבית הספר היסודי (הישג נדרש 8 בכיתות ו).</p> <ul style="list-style-type: none"> • אופנויות השפה: לשון דבורה ולשון כתובה <p><u>ההגה</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ההגאים וסימני הכתב – הכרת המושגים: אות, עיצור, תנועה וסימני הניקוד. • הכרת שמות התנועות וקריאה מדויקת של טקסט מנוקד <p><u>המילה</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • מבנה המילה: שורש ותבנית; זיהוי השורש והמוספיות: תחליות, תוכיות וסופיות (לרבות כינויים חבורים) • חלקי הדיבור: • מילות התוכן: שם העצם (לרבות שם הפעולה), שם התואר, הפועל ושם הפועל, תוארי הפועל השקופים (כגון לאט, יחד, מחר), הכינויים • מילות תפקוד: מילות היחס ומילות הקישור • היכרות עם מערכת הפועל: הגופים והזמנים (כולל הציווי) והשימוש בהם בהקשר תפקידי צורות הבינוני

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

<ul style="list-style-type: none"> • סוגי המשפטים : פשוט, איחוי (מחובר) ומורכב. יש להורות את ההבחנה בין סוגי המשפטים בחדך רוחב ובמבט על. (הדגש בהוראה אינו בניתוח ותחימת איברים ופסוקיות. אין ללמד סוגי פסוקיות) • בניית משפט משני משפטים והמרה בין סוגי המשפטים • הפיסוק התקין : נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים ומירכאות <p style="text-align: right;"><u>שם המספר</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • המספר סתמי 		<p>הכרת הבניינים : הדגש בשלב זה הוא על הכרת שמות הבניינים והיכולת לנוע עם הפועל באותו הבניין בין הגופים והזמנים השונים בתוך הקשר השלימו את דבריכם – השלמתם את דבריכם, המסמך? כתב – המסמך נכתב</p> <p><u>הצירוף</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • הצירופים השמניים : צירוף הסמיכות – זיהוי, תפקיד, יידוע, ריבוי, צירוף שם העצם ושם התואר – זיהוי, יידוע וריבוי • ההבחנה שבין צירוף למשפט <p><u>המשפט</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • המשפטים : משפטי החיווי לעומת משפטי שאלה • פירוק משפטים והרכבתם ברמה בסיסית. • היחסים הלוגיים ומילות הקישור המבטאות אותם. את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה והטקסט השלם לצורכי ההבנה וההפקה של הטקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של מילות הקישור בתוך הטקסט. יש לעמוד על היחסים הלוגיים האלה : הוספה, זמן (כרונולוגיה), סיבה ותוצאה, תנאי, ניגוד, ויתור והסתייגות, עימות והשוואה. • דרכי מסירת הדיבור : דיבור ישיר ודיבור עקיף • תפקידי סימני הפיסוק : נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מירכאות <p><u>שם המספר</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • המספר המונה לציון מניה ולציון תאריכים
--	--	---